

ทุนทางปัญญา : การเปิดเผยข้อมูลในรายงานการเงิน การจัดการความรู้
และสร้างคุณค่าทางธุรกิจในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล

Intellectual Capital: Disclosures of Accounting Report, Knowledge Management and
Value Creation on Business in Digital Technology

ฉัตรรัชดา วิโรจน์รัตน์

Chatratchada Wiroterat

สาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ 46000

Department of Accounting, Faculty of Administrative, Kalasin University Muang, Kalasin 46000 Thailand

Corresponding Author, E-mail: wiroterat@hotmail.com

(Received: Mar 23, 2021; Revised: Jun 15, 2021; Accepted: Jul 1, 2021)

บทคัดย่อ

ในสถานการณ์ปัจจุบันบริษัทมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและวิธีการใหม่ๆ มาทำงานร่วมกับมนุษย์ เพื่อพัฒนาระบบงานและลดความซ้ำซ้อน เกิดความรวดเร็วในการทำงาน การนำเทคโนโลยีมาใช้ ทำให้เกิดองค์ความรู้มากมายหรือที่เรียกว่าทุนทางปัญญา ประกอบด้วย ทุนมนุษย์และทุนโครงสร้าง ที่สะท้อนในรูปของสินทรัพย์ไม่มีตัวตน ได้แก่ ความรู้ ข้อมูล ทรัพย์สินทางปัญญารวมถึงกระบวนการต่าง ๆ ภายในองค์กร วัฒนธรรมขององค์กร ความรู้สึกนึกคิดของพนักงาน ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กิจการ เนื่องจากทุนประเภทนี้คู่แข่งไม่สามารถลอกเลียนแบบหรือหาซื้อจากแหล่งอื่นได้ อีกทั้งทุนทางปัญญาไม่มีการเสื่อมค่าตามกาลเวลา และไม่เสื่อมค่าตามการใช้งาน ยิ่งใช้มาก ความรู้ยิ่งเพิ่มพูนมากขึ้น ปัจจุบันบริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด จึงมีการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาในรายงานทางการเงินโดยสมัครใจเพื่อให้นักลงทุนทั่วไปใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจลงทุน การเปิดเผยข้อมูลประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทุนมนุษย์ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับโครงสร้าง ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทุนสัมพันธ์ นอกจากนี้การเปิดเผยข้อมูลช่วยให้นักลงทุนได้รับข่าวสารที่เท่าเทียมกัน ช่วยให้ตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะบริษัทที่มีการจัดการความรู้ทุนทางปัญญาที่เหมาะสม จะมีการรวบรวม จัดระบบ จัดเก็บ และเข้าถึงข้อมูลเพื่อสร้างความรู้ ช่วยพัฒนาระบบงานและเพิ่มมูลค่ากิจการโดยการเพิ่มคุณภาพ ลดต้นทุน และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อช่วยเพิ่มความสามารถในการทำกำไร

คำสำคัญ : ทุนทางปัญญา การเปิดเผยข้อมูลในรายงานทางการเงิน การจัดการความรู้ การสร้างคุณค่าทางธุรกิจ
ยุคเทคโนโลยีดิจิทัล

Abstract

In the current situation, the company is using digital technology and new methods to work with humans to improve work systems, reduce redundancy and speed up work. The adoption of technology has created a wealth of knowledge known as intellectual capital. It consists of human capital and structural capital reflected in the form of intangible assets such as knowledge. Intellectual property information includes processes within the organization, organizational culture, employees' feelings, which will help create added value for the business. Because this type of capital, competitors cannot copy or buy from other sources, and intellectual capital does not depreciate over time. and does not depreciate according to usage, the more you use Knowledge is growing more and more. At present, a limited company, a public limited company, has voluntarily disclosed information on intellectual capital in its financial reports. General investors use it as information to make investment decisions. Disclosures include human capital expenditures. Structural expenses and capital relations expenses. In addition, disclosure

provides investors with equal information, enabling effective decision-making, especially for companies with proper knowledge management, intellectual capital is gathered, organized. Store, and access information to build knowledge. Help develop work systems and increase business value by increasing quality, reduce costs and use limited resources to help increase profitability.

Keywords: Intellectual capital, Disclosures of accounting report, Knowledge management, Value creation, Business in digital technology

บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจ และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ มีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ อาทิ เช่น Big data, Blockchain, Data analytics, Robotics process automation (RPA), Machine learning และ Artificial intelligence (AI) ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้ถูกออกแบบมาเพื่อทำงานแทนมนุษย์ ช่วยให้เกิดความรวดเร็วในการทำงาน ลดข้อผิดพลาด ลดต้นทุน ลดการทำงานบางส่วนลง ได้แก่ การอ่านเอกสาร แปลงไฟล์ จึงมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัล หรือ เครื่องจักร มาทำงานร่วมกับมนุษย์ เพื่อพัฒนารูปแบบขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจนขึ้น ลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่เครื่องจักรและเทคโนโลยียังไม่สามารถทดแทนได้ อาทิ เช่น การใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจ การตีความ การคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ยังต้องใช้มนุษย์ในการปฏิบัติงาน มนุษย์ยังเป็นกำลังสำคัญในการทำงาน เทคโนโลยีไม่สามารถทดแทนได้ทั้งหมด เป็นเพียงเครื่องมือที่ช่วยทุ่นแรงในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายและรวดเร็วมากขึ้น นอกจากนี้จะเห็นได้ว่ามนุษย์ถือเป็นผู้สร้างทุนทางปัญญาให้กับองค์กร โดยเป็นแหล่งให้องค์ความรู้ พัฒนาโครงสร้าง กระบวนการทำงาน ทำให้เกิดทุนทางปัญญาในองค์กร องค์กรใดมีทุนทางปัญญาที่เหมาะสม จะทำให้องค์กรนั้นก้าวสู่การเป็นผู้นำอุตสาหกรรม สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (Chaiyarat, 2021; Boonchau, 2021)

ทุนทางปัญญาเป็น ความรู้ ข้อมูล ทักษะสินทางปัญญา ประสบการณ์ที่สามารถสร้างความมั่นคงให้กับองค์กร ทำให้บริษัทเกิดความยั่งยืน ทุนทางปัญญาจึงเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตน มีความสำคัญต่อองค์กร สามารถสร้างผลประโยชน์ในอนาคตนำไปสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขัน ในหลายๆ ประเทศ บริษัทต่าง ๆ ให้ความสำคัญและมีการเปิดเผยข้อมูลทุนปัญญามากขึ้น เนื่องจากเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจของนักลงทุน มีผลต่อมูลค่าตลาด ช่วยในการประเมินราคาหุ้นและ คาดการณ์ผลการดำเนินงานของธุรกิจ ทุนทางปัญญาส่วนใหญ่จะทำการเปิดเผยข้อมูลโดยสมัครใจในรายงานทางการเงิน โดยธุรกิจที่จดทะเบียนในประเทศไทยตามกฎหมาย ต้องทำการเปิดเผยข้อมูลรายงานการเงินและนำเสนอรายงานทางการเงินต่อกรมพัฒนาธุรกิจการค้าเป็นประจำทุกปี การนำเสนอข้อมูลในรายงานทางการเงิน ประกอบด้วย สินทรัพย์ หนี้สิน ส่วนของเจ้าของ รายได้ ค่าใช้จ่าย ซึ่งแสดงถึงฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการ โดยเฉพาะบริษัทมหาชนที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ต้องการระดมทุนจากประชาชนทั่วไป รวมถึงการเสนอขายหุ้นเพื่อให้ผู้สนใจเข้าร่วมลงทุนกับบริษัท บริษัทเหล่านั้นจึงนำเสนอข้อมูลรายงานทางการเงินให้ครบถ้วน ครอบคลุมการดำเนินงาน และเป็นประโยชน์ต่อนักลงทุนเพื่อใช้ในการตัดสินใจ การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาจึงเป็นส่วนหนึ่งในการนำเสนอข้อมูลให้กับนักลงทุนทั่วไป ซึ่งจะทำให้การเปิดเผยข้อมูลโดยสมัครใจในรายงานการเงิน หรือ บางกิจการเปิดเผยออกมาในรูปแบบรายงานประจำปีของบริษัท โดยเฉพาะบริษัทที่มีคุณภาพกำไรดี มักจะทำการเปิดเผยข้อมูลโดยสมัครใจมากกว่าบริษัทที่มีคุณภาพกำไรไม่ดี การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการรับทราบข้อมูล ยังช่วยเพิ่มความโปร่งใส ทำให้นักลงทุนสามารถตรวจสอบการจัดการกำไรได้ (Alfraih, 2017)

นอกจากนี้การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญา ยังเป็นการให้ข้อมูลสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนที่แสดงในรายงานทางการเงิน ข้อมูลดังกล่าวถือว่ามีความสำคัญในการตัดสินใจของนักลงทุน ช่วยประเมินมูลค่าประสิทธิภาพของบริษัท สามารถประเมินคุณภาพ และความยั่งยืนของกำไร ช่วยลดความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูลระหว่าง insiders กับนักลงทุน ทำให้ตลาดมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตามการเปิดเผยข้อมูลที่เพียงพอ ถูกต้อง ครบถ้วนเป็นสิ่งสำคัญ จะช่วยให้นักลงทุนสามารถวิเคราะห์กิจการ และคาดการณ์กำไรในอนาคต ลดความเสี่ยงในการลงทุน ทำให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญา เป็นสิ่งสำคัญกับบริษัทเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในปัจจุบันยุคดิจิทัล มีการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการทำงานมากขึ้น ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ระบบการบริหารจัดการที่ทันสมัย ภาพลักษณ์ขององค์กรดีขึ้น มีการบริหารจัดการสินทรัพย์ทุนปัญญาให้เกิดประสิทธิภาพ ใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า เป็นสิ่งที่นักธุรกิจควรให้ความสนใจ ประกอบกับ

ระบบเศรษฐกิจสังคมก้าวไปสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge based economy) โดยองค์กรต่าง ๆ ต้องมีการปรับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการบริหารจัดการโดยพึ่งพาทุนทางปัญญา (Intellectual capital) มากขึ้น ทำให้ทุนทางปัญญาได้รับการกล่าวถึงและยอมรับจากสังคมวิชาการและนักบริหารจากหลากหลายวิชาชีพ ทุกฝ่ายเห็นสอดคล้องกันว่า ทุนทางปัญญา เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จที่ยั่งยืนขององค์กรอย่างแท้จริง เนื่องจากทุนประเภทนี้เป็นปัจจัยที่คู่แข่งไม่สามารถลอกเลียนแบบหรือหาซื้อจากแหล่งอื่นได้ อีกทั้งทุนทางปัญญาไม่มีการเสื่อมค่าตามกาลเวลา และไม่เสื่อมค่าตามการใช้งาน ยิ่งใช้มากความรู้ยิ่งจะเพิ่มพูนมากขึ้น อย่างไรก็ตามรูปแบบของทุนทางปัญญามักพบเห็นและเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในรูปของความรู้ ที่แต่ละบริษัทมีอยู่ ดังนั้นจึงไม่แปลกใจหากจะเห็นว่า ทุกบริษัทควรให้ความสำคัญกับทุนทางปัญญาโดยจัดให้มีการจัดการความรู้ในบริษัทอย่างเหมาะสม (Aeksapang & Sopapong, 2020)

การจัดการความรู้ เป็นกลยุทธ์ที่สามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ประกอบด้วย การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บข้อมูลและสืบค้นข้อมูล การถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์ ตลอดจนแลกเปลี่ยนกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัล กระบวนการดังกล่าวจะช่วยสนับสนุนให้เกิดองค์ความรู้ มีการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างเทคนิควิธีการเพื่อให้การปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ การจัดการความรู้ต้องจัดการความรู้อย่างมีระบบ และสอดคล้องกับกลยุทธ์เป้าหมายขององค์กร การจัดการความรู้เป็นกระบวนการจัดการ ขององค์กรในการสร้าง เก็บรักษา พัฒนา ตลอดจนนำเอาความรู้ ความสามารถขององค์กรกลับมาใช้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างและทำให้เกิดทุนทางปัญญา นอกจากนี้ยังเป็นการกำหนดเป้าหมายสำคัญในการสร้างและยกระดับทรัพยากรสินทางปัญญา การจัดการความรู้อย่างมีระบบจะเกิดทุนทางปัญญาและช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับบริษัท เนื่องจากการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจต้องอาศัยตัวขับเคลื่อนให้เกิดการเจริญเติบโต สร้างความมั่นคงและสร้างงานในอุตสาหกรรมและบริการทุกรูปแบบซึ่งตัวขับเคลื่อนดังกล่าวได้แก่ ความรู้ซึ่งเป็นทุนทางปัญญาที่มีความสำคัญทางธุรกิจมากกว่าเงิน และสินทรัพย์ทางกายภาพ ความรู้ช่วยสร้างกลยุทธ์เทคนิคต่าง ๆ ตลอดจนพัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัย สร้างเกิดการพัฒนานวัตกรรมใหม่ สร้างภาพลักษณ์ให้บริษัทเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างความร่ำรวยให้เศรษฐกิจ ผลักดันการเติบโตทางเศรษฐกิจ ผลักดันให้เกิดนวัตกรรม เกิดแนวทางการพัฒนาระบบงานเพื่อให้มีผลการปฏิบัติงานที่ดี สามารถแข่งขันกับบริษัทต่าง ๆ ได้

จากเหตุผลดังกล่าวจึงได้นำเสนอบทความเรื่องทุนทางปัญญา : การเปิดเผยข้อมูลในรายงานการเงิน การจัดการความรู้และสร้างคุณค่าทางธุรกิจในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล โดยมุ่งเน้นให้เห็นมุมมองแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางปัญญา การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาในรายงานการเงิน ทุนทางปัญญากับมูลค่าของกิจการ ทุนทางปัญญากับการจัดการความรู้ แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้และการวัดทรัพยากร ทุนทางปัญญากับการสร้างมูลค่าทางธุรกิจยุคดิจิทัล เพื่อตระหนักและเห็นความสำคัญในการนำเสนอข้อมูลทางการเงินเกี่ยวกับทุนทางปัญญา การจัดการความรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัล ช่วยให้นักลงทุนทั่วไป ผู้สนใจได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ และเพื่อให้บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ตระหนักถึงประโยชน์ในการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญามากขึ้น เนื่องจากเป็นข้อมูลที่สามารถประเมินถึงศักยภาพการบริหารงานในบริษัท ข้อมูลบุคลากรที่มีความรู้ที่จะสามารถพัฒนาองค์กรและโครงสร้างการทำงานให้เกิดความยั่งยืนซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เพิ่มศักยภาพการแข่งขัน

มุมมองหรือแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางปัญญา

ทุนทางปัญญา หมายถึง สินทรัพย์ไม่มีตัวตน หรือทรัพย์สินความรู้ สิ่งสำคัญในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ตลอดจนองค์ความรู้ที่เป็นทรัพยากรที่มองไม่เห็นที่มีอยู่ภายในองค์กร ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้างความสัมพันธ์ และสินทรัพย์ที่ลงทุนในธุรกิจที่เป็นตัวผลักดันให้องค์กรสามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ (Srasri & Suttipun, 2020; Butsalee & Sincharoonsak, 2020) นอกจากนี้ทุนทางปัญญา เป็นทรัพยากรสำคัญขององค์กร การบริหารจัดการทุนทางปัญญา การเปิดเผยข้อมูลที่เหมาะสมเป็นอีกหนึ่งแนวคิดหรือมุมมองที่ช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จ สร้างมูลค่าให้องค์กรสามารถแข่งขันได้ การดำเนินธุรกิจจะประสบความสำเร็จต้องประกอบไปด้วย คน กระบวนการ ลูกค้า และการพัฒนา ซึ่งตัวแบบเพื่อการจัดการ วัด และรายงานด้านทุนทางปัญญา ของบริษัท ได้แก่ การตรวจสอบสินทรัพย์ไม่มีตัวตน โดยใช้องค์ประกอบ โครงสร้างภายใน โครงสร้างภายนอก และความสามารถของบุคคล Kaplan & Norton (1996) กำหนดกรอบ The balances scorecard จำแนกองค์ประกอบ กระบวนการภายใน ลูกค้า การเรียนรู้และการเติบโตทางการเงิน Petty & Guthrie (2000) ได้อธิบายถึง องค์ประกอบ ที่นำเสนอต่อองค์กรความร่วมมือทางเศรษฐกิจในปี 1999 ซึ่งได้ระบุว่า สินทรัพย์ทางปัญญา เป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ ของสินทรัพย์ไม่มีตัวตนของธุรกิจ ซึ่งมีองค์ประกอบอยู่สองประเภทคือต้นทุนทางมนุษย์

และต้นทุนทางโครงสร้าง กล่าวคือ 1) ต้นทุนทางมนุษย์ (Human capital) คือ พนักงานและทรัพยากรมนุษย์ภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งรวมไปถึงผู้ผลิตและลูกค้า 2) ต้นทุนทางโครงสร้าง (Structural capital) คือ องค์ประกอบที่มีตัวตนขององค์กร เช่น เทคโนโลยี ระบบคอมพิวเตอร์ ที่เป็นเจ้าของฐานข้อมูลซอฟต์แวร์ กลยุทธ์การปฏิบัติขั้นตอน และห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งอาจจะเรียกว่า ทุนองค์กร Edvinsson & Malone (1997) ได้พัฒนาการวัดมูลค่ากิจการมิติตัวแบบ จากมูลค่ากิจการแบ่งเป็น 2 ประเภท ที่แตกต่างกันคือทุนทางการเงิน และทุนทางปัญญา ซึ่งทุนทางปัญญาแบ่งเป็น 2 ลักษณะโดยมองว่าทุนทางปัญญาเป็นผลมาจากการพัฒนาทุนมนุษย์และทุนโครงสร้าง ทุนมนุษย์รวมถึงคุณสมบัติส่วนบุคคล เช่น ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ ส่วนทุนโครงสร้างรวมถึงมูลค่าการขับเคลื่อน ทุนภายในเป็นทุนที่เกี่ยวข้องกับองค์กร เช่น กระบวนการทำงาน ฐานข้อมูล คู่มือ โครงสร้างองค์กร และทุนภายนอก ได้แก่ ทุนลูกค้า ได้แก่ ความสัมพันธ์กับลูกค้า และพันธมิตรคู่ค้า กระบวนการขององค์กรที่มีการใช้ความรู้ที่มีอยู่ไปสู่การสร้างมูลค่าให้กับลูกค้าและนักลงทุน ทำให้เกิดนวัตกรรมที่สร้างความรู้ใหม่ สำหรับการสร้างมูลค่าของกิจการประกอบด้วย สินทรัพย์ทางปัญญาและสินทรัพย์ไม่มีตัวตน ซึ่งการพัฒนาทุนทางปัญญาโดยใช้กรอบแนวคิด Intellectual capital distinction tree โดยพัฒนาทุนมนุษย์แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ความสามารถ ทักษะ และความคล่องตัวทางปัญญา ประกอบด้วยความหลากหลายของบุคคล ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ความพึงพอใจ และพฤติกรรม และได้แบ่งทุนโครงสร้าง เป็น 3 ส่วน ได้แก่ ความสัมพันธ์ (Relationships) องค์กร Organization และปรับปรุงและการพัฒนา (Renewal and development) ถึงแม้แต่ละตัวแบบจะมีวิธีการแตกต่างกันแต่แนวคิดพื้นฐานในการออกแบบจะใกล้เคียงกันคือ สาเหตุที่ทำให้ธุรกิจสนใจวัดทุนทางปัญญาเนื่องจากจะช่วยให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของบริษัท เข้าใจถึงกระบวนการวัดก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อองค์กร เพิ่มความต้องการเติบโตที่มีประสิทธิผลของ การเป็นเจ้าของสินทรัพย์ไม่มีตัวตน การเพิ่มความสามารถในการจัดการให้เป็นไปตามความต้องการสนับสนุนเป้าหมายรวม เพื่อเพิ่มมูลค่าผู้ถือหุ้น การให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อนักลงทุนและเพิ่มมูลค่าของกิจการซึ่งตัววัดดังกล่าวจะมีประสิทธิผลต่ออาศัยการจัดการความรู้ที่เหมาะสม ดังนั้นในปัจจุบันที่เป็นยุคของเทคโนโลยีก้าวหน้า นำเทคโนโลยีมาช่วยในการบริหารงาน ทุนทางปัญญาทำให้เกิดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ทันสมัย ทำให้ต้องเรียนรู้อยู่อย่างต่อเนื่อง การจัดการความรู้ และเปิดเผยข้อมูลในรายงานที่เพียงพอจึงเป็นสิ่งจำเป็น ที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จสามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาในรายงานการเงิน

การเปิดเผยข้อมูลในรายงานทางการเงิน ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจ เนื่องจากเป็นรายงานที่แสดงถึงผลการดำเนินงาน และฐานะการเงินของกิจการ ซึ่งในรายงานสามารถแสดงข้อมูลที่ไม่ใช่ทางการเงิน เพื่อสนับสนุนข้อมูลทางการเงิน เพื่อสามารถนำมาวิเคราะห์ให้เกิดความถูกต้องมากที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่มีการบังคับให้เปิดเผยข้อมูลในรายงานทางการเงิน ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของกิจการ เช่นเดียวกับข้อมูลทุนทางปัญญา ยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ หรือรูปแบบในรายงานการเงิน ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูล โดยเฉพาะกิจการที่ใช้ความรู้ ทุนปัญญาที่เป็นทรัพยากรหลักในการดำเนินงาน หากไม่มีการเปิดเผยจะทำให้เกิดช่องว่างของข้อมูล การเปิดเผยข้อมูลทางปัญญาจึงเป็นการให้ข้อมูลกับผู้มีส่วนได้เสียในการประเมินทรัพยากรขององค์กร โครงสร้าง กระบวนการบริหารงาน เพื่อประเมินอนาคตของกิจการ การเปิดเผยข้อมูลทำให้เกิดความเท่าเทียมกันของข้อมูล ผู้บริหารส่วนใหญ่จะพยายามเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวในรายงานประจำปี การเปิดเผยข้อมูลช่วยให้นักลงทุนสามารถพยากรณ์แนวโน้มบริษัทได้แม่นยำขึ้น หากผู้บริหารทำการเปิดเผยข้อมูล จะทำให้ผู้ลงทุนสามารถวิเคราะห์การดำเนินงานของกิจการ ดังนั้นทุนทางปัญญาจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความยั่งยืนในบริษัท ซึ่งการเปิดเผยข้อมูลช่วยลดความเสี่ยงในความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูล สร้างให้เกิดความโปร่งใสกับตลาดทุน สร้างความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจให้กับผู้มีส่วนได้เสีย รวมถึงสร้างมูลค่าเพิ่มทางการตลาด ช่วยให้การตัดสินใจ มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเพิ่มความได้เปรียบทางการแข่งขัน ดังนั้นกิจการส่วนใหญ่นิยมเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้างประกอบด้วย ทุนภายใน ทุนภายนอก ประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ (Wang *et al.*, 2016)

1. ทุนมนุษย์ เป็นการเปิดเผยเกี่ยวข้องกับทรัพยากรมนุษย์ เช่น พนักงาน คุณสมบัติ การศึกษา การฝึกอบรม ความรู้ความสามารถ จิตวิทยาการเป็นผู้ประกอบการ ความรู้เกี่ยวข้องในงาน ความพึงพอใจพนักงาน เป็นต้น
2. ทุนภายใน เป็นการเปิดเผยข้อมูลกิจกรรมต่าง ๆ ภายในกิจการ เช่นการวิจัยพัฒนา สินทรัพย์ทางปัญญา ปรัชญาการบริหาร วัฒนธรรมองค์กร กระบวนการบริหาร ระบบเครือข่าย ความสัมพันธ์ทางการเงินของนักลงทุน เป็นต้น
3. ทุนภายนอก การเปิดเผยข้อมูลภายนอก เช่น ความสัมพันธ์ทางการเงิน การสร้างตราสินค้า ลูกค้า ชื่อเสียง องค์กร พันธมิตรทางธุรกิจ ช่องทางการจำหน่าย ผู้จัดการสินค้าบริการ เป็นต้น

นอกจากนี้การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาในรายงานทางการเงินส่วนใหญ่จะเปิดเผยข้อมูลรายงานทางการเงินตามพระราชบัญญัติของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่กำหนดไว้ โดยจะทำการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรให้คุ้มค่า นโยบายการพัฒนาความสามารถวิชาชีพของพนักงาน ทักษะพนักงาน การสร้างแรงจูงใจพนักงาน ความสามารถของผู้นำ การใช้กลยุทธ์บริหารงานแก่พนักงาน เพื่อมุ่งสู่นวัตกรรมเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ สามารถสรุปรายการที่เกี่ยวข้องกับทุนทางปัญญาได้ดังนี้ (Aeksapang & Sopapong, 2020)

1. รายจ่ายหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทุนมนุษย์ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพนักงาน ค่าใช้จ่ายอบรมและพัฒนา ค่าใช้จ่ายในการจัดหาและทดแทนตำแหน่ง ค่าใช้จ่ายสวัสดิการแรงงานและและครอบครัว ค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการประชุมพนักงาน เป็นต้น

2. รายจ่ายหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับโครงสร้าง ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการลงทุน ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ด้านวิจัยและพัฒนา ผลตอบแทนคณะกรรมการ ค่าใช้จ่ายการประชุมคณะกรรมการ ต้นทุนทรัพย์สินทางปัญญา (ตราสินค้า) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับฐานข้อมูลองค์ความรู้

3. รายจ่ายหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทุนสัมพันธ์ ค่าใช้จ่ายการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการชดเชยผู้บริโภค ค่าปรับการผิดข้อบังคับด้านผลิตภัณฑ์ ค่าใช้จ่ายจากข้อผูกพันตามสัญญาต่อชุมชน สังคม

ดังนั้นเห็นได้ว่หากบริษัทจำกัด หรือบริษัทมหาชนจำกัดที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีการเปิดเผยทุนทางปัญญาจะช่วยให้นักลงทุนทั่วไป มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจเพิ่มขึ้น หากนักลงทุนทั่วไปได้ข้อมูลที่เพียงพอช่วยให้เห็นถึงข้อมูลของกิจการที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจลงทุน และช่วยให้บริษัทจำกัดหรือบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ มีความได้เปรียบทางการแข่งขัน ผู้ลงทุนให้ความสนใจบริษัทมากขึ้น การเปิดเผยข้อมูลจึงขึ้นกับความสมัครใจของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ เนื่องจากบางข้อมูลเป็นความลับมีผลต่อการแข่งขันเช่นกัน

ทุนทางปัญญากับมูลค่าของกิจการ

การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาในรายงานทางการเงินนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงรายจ่ายของบริษัท ที่เกี่ยวกับทุนมนุษย์ รายจ่ายเกี่ยวกับโครงสร้าง รายจ่ายหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทุนสัมพันธ์ เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ต้นทุนสินทรัพย์ทางปัญญา ฐานข้อมูลองค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งจะสะท้อนถึงความรู้ ความสามารถ ในพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบริหารงาน ทำให้เกิดความก้าวหน้าและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กิจการ เนื่องจากทุนทางปัญญาคือเป็นเครื่องมือวัดมูลค่ากิจการ ผลักดันให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Butsalee & Sincharoonsak, 2020) นอกจากนี้ การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับมูลค่าของกิจการ ทำให้เห็นว่าการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญามีประโยชน์ต่อผู้มีส่วนร่วมในตลาด โดยจะนำข้อมูลทุนทางปัญญาไปใช้ประกอบการตัดสินใจ การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาจะช่วยลดความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูลระหว่างผู้ถือหุ้น การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของตลาดทุน ช่วยให้นักลงทุนได้รับข้อมูลในการตัดสินใจมากขึ้น รวมทั้งเป็นตัวขับเคลื่อนองค์กรให้เกิดการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ เพิ่มคุณภาพ ลดต้นทุน และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อช่วยเพิ่มความสามารถในการทำกำไรให้กับบริษัทเพิ่มขึ้น และ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าหรือบริการ ให้มีความโดดเด่น ผลประกอบการที่มีกำไรเพิ่มขึ้น (Alfraih, 2017) อย่างไรก็ตาม การสร้างมูลค่าเพิ่มของกิจการ ปัจจุบันไม่เพียงแต่เกิดจากสินทรัพย์ที่ทางกายภาพเท่านั้น สินทรัพย์ไม่มีตัวตนสามารถสร้างมูลค่าให้กับกิจการได้ โดยเฉพาะ ทุนทางปัญญาเป็นสินทรัพย์ไม่มีตัวตนชนิดหนึ่งที่สามารถเพิ่มมูลค่าของกิจการ ช่วยให้เกิดประสิทธิภาพของพนักงาน ซึ่งถือว่าทุนทางปัญญาเป็นทรัพยากรที่สำคัญของกิจการ ทุนทางปัญญา เป็นทรัพยากรสำคัญของกิจการ มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน (Jaroenthip, 2017) นอกจากนี้ทุนทางปัญญา คือการลงทุนในระบบกลยุทธ์ โครงสร้าง หรือสิทธิบัตร อาจเป็นตราสินค้า ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะสามารถเพิ่มมูลค่าของกิจการ โดยถือเป็นทุนทางโครงสร้างที่จะช่วยให้พนักงานทำงานได้ดีขึ้น ทำให้กำไรต่อพนักงานเพิ่มขึ้น (Nakagawa, 2004) ดังนั้น ทุนทางปัญญาจะช่วยให้เกิดมูลค่าเพิ่มของกิจการ โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สินค้าในรูปแบบต่าง ๆ พัฒนาระบบการทำงาน ประยุกต์ใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ๆ มาช่วยพัฒนาบริษัท จะช่วยสร้างให้บริษัท มีระบบการบริหารงานที่ดี มีสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ สร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ โดยมีทรัพยากร หรือปัจจัยภายในต่าง ๆ ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มของกิจการ ดังนี้

1. การเพิ่มศักยภาพของเครื่องจักร กระบวนการผลิตและศักยภาพของพนักงาน โดยการจัดการทรัพยากรเครื่องจักร สินทรัพย์ไม่มีตัวตน หรือกระบวนการผลิตสามารถนำมาใช้ให้คุ้มค่ากว่าที่เป็นอยู่ จากที่เราเคยผลิตสินค้าเพียงอย่างเดียว ชนิดเดียว เราสามารถปรับปรุงดัดแปลงเครื่องจักร ให้สามารถผลิตสินค้าประเภทอื่นเพิ่มขึ้น

2. เพิ่มศักยภาพของบุคลากรในองค์กร ให้มีความรู้ ทักษะ หรือความสามารถ ในการทำงานที่หลากหลาย หรืองานที่แปลกใหม่ ยากยิ่งขึ้นเพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างคุ้มค่ายิ่งขึ้น

3. การลดต้นทุนโดยการเพิ่มคุณภาพ การปรับปรุงขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ภายในองค์กร จะทำให้ต้นทุนของเสียลดลง ทั้งต้นทุนที่มาจากของเสียในกระบวนการผลิต หรือต้นทุนของเสียที่ถูกตักกลับมาจากลูกค้า การเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ก็เป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยลดต้นทุนรวมในการดำเนินงานของกิจการ สามารถวัดได้จาก เวลา ค่าใช้จ่าย และต้นทุนที่ลดลง

4. การเพิ่มคุณลักษณะสินค้าหรือบริการที่มีอยู่ ให้มีความเฉพาะและแตกต่างจากของเดิม และเมื่อเปลี่ยนแปลงแล้วจะช่วยทำให้สินค้าของเรามีตลาดเฉพาะ หรือขายได้มากขึ้น หรือสามารถทำกำไรได้มากขึ้น

5. การมีพันธมิตรทางธุรกิจ เช่น ผู้ขายวัตถุดิบให้กับเรา หรือ คู่ค้าที่เป็นช่องทางจำหน่ายของเรา รวมไปถึงลูกค้าของเรา หากสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ให้ความช่วยเหลือ หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ก็จะส่งผลดีต่อทั้งสองฝ่าย

ทุนทางปัญญากับการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ (Knowledge management หรือ KM) เป็นกระบวนการจัดการขององค์กรในการสร้างเก็บรักษา และนำความรู้ ขององค์กรกลับมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับองค์กร การจัดการความรู้ หมายถึง การรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บ และการจะเข้าถึงข้อมูลเพื่อสร้างความรู้ โดยมีเทคโนโลยีในด้านข้อมูล คอมพิวเตอร์เป็นตัวช่วย การจัดการความรู้ เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนความรู้ พฤติกรรมในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติมีผลต่อการแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดการความรู้ต้องอาศัยผู้รู้ในการตีความ และประยุกต์ใช้ความรู้ การพัฒนาคน การดึงดูดคนที่มีความรู้ไว้ในองค์กร การเพิ่มประสิทธิผลขององค์กร การจัดการความรู้มีขึ้นมาก เพื่อที่จะนำไปช่วยให้บริษัทประสบความสำเร็จ (Edvinsson & Malone, 1997) ทั้งนี้ทุนทางปัญญา ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง เป็นสินทรัพย์ที่แสดงให้เห็นถึง องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่รวมอยู่ในสินทรัพย์ทางปัญญา ซึ่งหากมีการบริหารจัดการความรู้ ที่เหมาะสม มีการรวบรวม จัดเก็บองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ สามารถบริหารจัดการ เพื่อนำความรู้ดังกล่าวมาพัฒนาบริษัท พัฒนาระบบงานก่อให้เกิดการเจริญเติบโตของบริษัท ดังนั้นบริษัทต่าง ๆ จึงหันมาให้ความสนใจกับการจัดการความรู้ ที่มีอยู่ในบริษัท โดยเฉพาะทุนทางปัญญา การบริหารจัดการความรู้ ทุนทางปัญญาที่เหมาะสม จะแหล่งความรู้และเครื่องมือสำคัญสำหรับการวางกลยุทธ์ สนับสนุนการจัดการทรัพยากร สนับสนุนการจัดการคุณภาพโดยรวม การจัดการทุนทางบุคคล การจัดการต้นทุน จัดการกระบวนการและโครงสร้างองค์กร การจัดการความรู้เกี่ยวกับทุนทางปัญญา จะสร้างความสำเร็จให้กับธุรกิจ เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน มีองค์ความรู้ให้สามารถพัฒนาบริษัท เกิดการเรียนรู้ และเป็นแนวทางเพื่อสนับสนุนงานบริหารให้ประสบความสำเร็จ

นอกจากนี้ยังเป็นการกำหนดเป้าหมายสำคัญในการสร้างและยกระดับทรัพย์สินทางปัญญา สร้างความสามารถขององค์กรโดยใช้มุมมองด้านกลยุทธ์ ในการจัดการทุนทางปัญญา หรือการจัดการความรู้ให้เหมาะสมกับกลยุทธ์ โดยผู้บริหารระดับสูงจะเน้นการสร้างและปรับปรุงพัฒนาบริษัท เพิ่มมูลค่า รวมถึงการทำงานร่วมกันโดยการพัฒนา ความรู้ และการประยุกต์ใช้การจัดการความรู้จะสร้างทุนทางปัญญาให้กับองค์กร หากมีการเชื่อมโยงทุนทางปัญญาและการจัดการความรู้เข้าด้วยกันอย่างมีระบบ บุคลากร เทคโนโลยี คน และระบบ เข้าด้วยกันโดยเน้นที่ตัวบุคคล นอกจากนี้ต้องมีการจัดระบบให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์กร การเชื่อมโยงจะทำให้เกิด ทุนทางปัญญาสูงสุด เช่น กลยุทธ์เกี่ยวกับลูกค้า เนื่องจากลูกค้าเป็นองค์ประกอบสำคัญของทุนทางปัญญา บริษัทจึงตัดสินใจพัฒนาความสัมพันธ์ที่เด่นชัดกับลูกค้า ซึ่งสามารถทำได้โดยการสนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับสินค้าและบริการที่ดี ซึ่งเห็นว่ากระบวนการดังกล่าว มีความสอดคล้องกับกลยุทธ์ นอกจากนี้กลยุทธ์หลักในการสร้างสินค้า หรือบริการ คือการที่จะต้องเป็นผู้นำตลาดโดยพัฒนานวัตกรรม และการค้นพบอย่างต่อเนื่อง องค์กรที่เป็นผู้นำด้านนวัตกรรมจึงต้องเน้นการพัฒนาความรู้ที่เข้าใจง่าย เพื่อให้เกิดการแบ่งปันความรู้อย่างมีประสิทธิภาพและมีผลต่อเนื่องไปยังการพัฒนาความรู้ที่ดีที่สุด องค์กรที่มีการลงทุนเกี่ยวกับการเรียนรู้ จึงต้องมีการจัดการความรู้อย่างมีระบบ และมีกระบวนการ เพื่อให้ได้รับประสิทธิผลในการพัฒนาและเกิดประโยชน์ต่อการแข่งขันขององค์กร

ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการและยกระดับทุนทางปัญญาให้สูงขึ้นเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ การจัดการความรู้ ทุนทางปัญญา จะช่วยเพิ่มมูลค่าบริษัทเนื่องจาก การจัดการความรู้ช่วยให้กิจการมีองค์ความรู้ ข้อมูลเพื่อนำมาพัฒนาบริษัท พัฒนาระบบงาน และการบริหารให้มีประสิทธิภาพ จะช่วยสร้างความสำเร็จให้แก่องค์กร ดังนั้นการประเมินต้นทุนทางปัญญา (Intellectual capital) และผลสำเร็จของการประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ เป็นดัชนีบอกว่าองค์กรมีการจัดการความรู้อย่างเป็นมีประสิทธิภาพหรือไม่ ได้แก่ การจัดการทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตนโดย Roos *et al.* (1997) กล่าวว่าในองค์กรทั่วไป

การตรวจสอบทุนทางปัญญาและการจัดการความรู้และการวัดทรัพยากร การจัดการความรู้ประกอบด้วย ดังนี้

1. การพัฒนาความรู้ ได้แก่ องค์กรแห่งการเรียนรู้ การจัดการสนทนา และนวัตกรรม
2. การยกระดับความรู้ ได้แก่ ความสามารถหลัก ทักษะที่มองไม่เห็น

จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาความรู้ การยกระดับความรู้ ถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่มีความสัมพันธ์ทำให้เกิดทุนทางปัญญา โดยสามารถวัดได้จากทรัพยากรบุคคล และการวัด Scorecard ระหว่างความสมดุลของมุมมอง 4 มุมมอง ได้แก่ ด้านกระบวนการภายใน ด้านลูกค้า ด้านการเรียนรู้และเติบโต และด้านการเงิน ดังนั้นการจัดการองค์ความรู้เป็นตัวแปรที่ก่อให้เกิดทุนทางปัญญาในบริษัท ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนให้บริษัทประสบความสำเร็จ

แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้และการวัดทรัพยากร

Kaplan & Norton (1996) อธิบายกลยุทธ์และนำไปสู่การปฏิบัติในองค์กร จากแนวคิด และการจัดกลุ่มของทุนทางปัญญา คำถามต่อไปคือ “เราจะดำเนินการจัดการด้านทุนทางปัญญาและการจัดการความรู้ให้เป็นรูปธรรมได้อย่างไร” จากการค้นคว้าองค์ความรู้จากแหล่งต่างๆ ผู้เขียนได้กล่าวว่า มีโมเดลที่สามารถตอบคำถามได้ และสามารถเชื่อมต่อไปสู่กลยุทธ์คือ Intellectual capital management model ของสมาคมทางด้านการฝึกอบรม และพัฒนาของอเมริกา (American society for training and development : ASTD) ซึ่งองค์ความรู้ในโมเดลแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก คือ ประการแรก กระบวนการจัดการความรู้ มี 5 ขั้นตอน การกำหนดชนิดของทุนปัญญา การสร้างทุนปัญญา หรือการค้นหาใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ การเสาะหา และการจัดเก็บความรู้ การแบ่งปัน แลกเปลี่ยน เผยแพร่ ถ่ายโอนความรู้ การใช้ประโยชน์ การนำไปประยุกต์ใช้งานก่อให้เกิดประโยชน์ ประการที่สอง ปัจจัยที่เอื้อและส่งเสริม ได้แก่ ภาวะผู้นำ วัฒนธรรม พฤติกรรม และการสื่อสาร เทคโนโลยีและกระบวนการ การให้รางวัลและการยอมรับ การวัดและประเมินผล ความรู้ ทักษะ และขีดความสามารถ และการจัดการความรู้ ก็เพื่อมุ่งเน้นให้มีการยกระดับทุนทางปัญญาในองค์กรให้สูงขึ้น และทรัพยากรบุคคลเป็นทรัพยากรที่สามารถจะก่อให้เกิดมูลค่า และเพิ่มมูลค่าในองค์กรได้มากที่สุด หลายองค์กรจึงมุ่งเน้นที่การจัดการที่ทุนมนุษย์ โดยการยกระดับองค์ความรู้ ด้วยการจัดการความรู้ และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ดังนั้นเห็นได้ว่า ทุนทางปัญญา และการจัดการความรู้ทั้งสองต่างมีความสำคัญ และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน องค์กรที่พัฒนาจะต้องเห็น ประโยชน์ของการจัดการองค์ประกอบทั้งสองให้มีการจัดการอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับกลยุทธ์ วัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร เพื่อให้สามารถแข่งขันกับธุรกิจอื่น และสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจ

ทุนทางปัญญากับการสร้างมูลค่าทางธุรกิจยุคดิจิทัล

ปัจจุบันโลกธุรกิจอยู่ในยุคดิจิทัล มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาช่วยในการทำงานเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน อาทิเช่น Big data, Blockchain, Data analytics, Robotics process automation (RPA), Machine learning และ Artificial intelligence (AI) การนำเทคโนโลยีเข้ามาทำให้การทำงานธุรกิจ มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบเดิม เห็นได้จาก การขายผ่านออนไลน์ การชำระเงินด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนการทำงานที่ทำได้ทุกที่ มีการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารผ่าน ระบบต่าง ๆ เกิดนวัตกรรมมากมาย ทำให้มนุษย์ที่อยู่ในองค์กร สร้างและพัฒนา ระบบ เพื่อให้สอดคล้องกับระบบงาน ก่อให้เกิดองค์ความรู้ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี ซึ่งองค์ความรู้เหล่านั้น จะนำมาช่วยพัฒนาระบบงาน ช่วยให้การงานเร็วขึ้น ก่อให้เกิดกำไร ลดต้นทุน เพิ่มมูลค่าทางธุรกิจ องค์ความรู้ กระบวนการและระบบต่าง ๆ ที่บริษัทพัฒนาโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมคือการเพิ่มมูลค่าของสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน ซึ่งถือเป็นทุนทางปัญญาขององค์กร จะเห็นได้ว่าความรู้เหล่านั้น เป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ (Intangible assets) หรือทุนทางปัญญา (Intellectual capital) และเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยผลักดันให้เกิดนวัตกรรม และได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจ อีกทั้งทุนทางปัญญายังถือเป็นตัวขับเคลื่อนหลักของความสำเร็จในองค์กรในด้านเศรษฐกิจ และสร้างองค์ความรู้ ดังจะเห็นได้จาก การพัฒนาองค์ความรู้ ด้านนวัตกรรม เทคโนโลยี มาช่วยในการบริหารจัดการงานในองค์กร การขายสินค้าออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงาน สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก การสร้างภาพลักษณ์ให้กับสินค้าหรือบริการ (Brand image) คุณภาพ (Quality) การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า (Customer relation management) ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการสร้างมูลค่าทางธุรกิจ และนำพาให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จตามแผนกลยุทธ์ที่วางไว้ ปัจจุบันเมื่อธุรกิจเน้นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีส่งผลให้เกิดองค์ความรู้มากขึ้น ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการสร้างหรือก่อให้เกิด มูลค่าเพิ่ม โดยจะประกอบไปด้วย

1. ทุนด้านลูกค้า (Customer capital) เป็นมูลค่า ที่เกิดขึ้นจากการที่องค์กรได้สร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า ซึ่งปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย อาทิ line Facebook การนำ Artificial intelligence (AI) มาใช้ในการเสนอขายสินค้า และเทคโนโลยีในการรับส่งข้อมูลให้ทันสมัย เกิดความรวดเร็ว อาจจะวัดได้จากระดับความพึงพอใจของลูกค้า ความประทับใจ และความจงรักภักดีของลูกค้า

2. ทุนทางด้านองค์กร (Organization capital) เป็นมูลค่าและคุณค่า ที่เกิดจากตัวผลิตภัณฑ์และบริการที่ดีขององค์กร รวมถึงกระบวนการภายในที่ส่งเสริมให้การดำเนินการร่วมกัน ระหว่าง คน เทคโนโลยี นวัตกรรม และระบบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

3. ทุนมนุษย์ (Human capital) เป็นมูลค่า และคุณค่า ที่สร้างและสะสมเพื่อก่อให้เกิดความรู้ความสามารถ Know-How ของพนักงานและองค์กร รวมถึงแรงจูงใจและความจงรักภักดีของพนักงาน

นอกจากนี้ทุนทางปัญญาเกี่ยวเนื่องไปถึงผลการดำเนินงานของธุรกิจอีกด้วย โดยมีการศึกษาทุนทางปัญญานวัตกรรมเทคโนโลยีและผลการดำเนินงานขององค์กร ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ (Human capital) ทุนโครงสร้าง (Structural capital) ทุนความสัมพันธ์ (Relational capital) ซึ่งทุนเหล่านี้ มีผลต่อนวัตกรรมกรรม และเทคโนโลยี ทุนมนุษย์และทุนโครงสร้างมีผลต่อผลการดำเนินงาน และนวัตกรรมเทคโนโลยียังเป็นสื่อกลางในการปฏิบัติงาน ทุนมนุษย์แบ่งทุนทางปัญญา (Jian et al., 2019) ดังนั้นทุนทางปัญญานั้นสามารถที่จะสร้างมูลค่าสูงสุดให้แก่ธุรกิจ อีกทั้งยังอาจเป็นการก้าวกระโดดของการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจของกิจการอีกด้วย การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจต้องให้ความสนใจเกี่ยวกับ สินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้หรือทุนทางปัญญาถือเป็นปัจจัยสำคัญเป็นตัวผลักดันในการเร่งการเติบโตทางธุรกิจ ช่วยสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ นำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาพัฒนาระบบงาน ทุนทางปัญญาจะช่วยให้เกิดการจัดการธุรกิจที่สูงขึ้น ทุนทางปัญญา รวมถึงทุนมนุษย์ (Human capital) กระบวนการองค์กร (Organization process) การควบคุมตราสินค้า (Brand control) ภาวะผู้นำ (Leadership) และความสัมพันธ์กับลูกค้า ซัพพลายเออร์ (Customer/Supplier relations) ยุคเทคโนโลยีดิจิทัลและการแข่งขันสูง เศรษฐกิจจะเติบโตอย่างยั่งยืน มีผลกำไรภายใต้เงื่อนไขของเศรษฐกิจธุรกิจต้องมีความแตกต่างและสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เช่น การปรับปรุงผลิตภัณฑ์ การบริการต้องสามารถแข่งขันได้มากขึ้น ซึ่งทุนทางปัญญาจะเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาเพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จ หากกิจการมีการบริหารจัดการทุนปัญญาอย่างเหมาะสมและใช้ศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่จะทำให้เกิดการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ อย่างยั่งยืน

บทสรุป

มุมมองหรือแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางปัญญา ทุนทางปัญญา เป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน หรือทรัพย์สินความรู้ สิ่งสำคัญในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ตลอดจนองค์ความรู้ที่เป็นทรัพยากรที่มองไม่เห็นที่มีอยู่ภายในองค์กร ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้างความสัมพันธ์ โดยมองว่าทุนทางปัญญาเป็นผลมาจากการพัฒนาทุนมนุษย์และทุนโครงสร้าง ทุนมนุษย์รวมถึงคุณสมบัติส่วนบุคคล เช่น ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ ส่วนทุนโครงสร้างรวมถึงมูลค่าการขับเคลื่อน ทุนภายในเป็นทุนที่เกี่ยวข้องกับองค์กร เช่น กระบวนการทำงาน ฐานข้อมูล คู่มือ โครงสร้างองค์กร และทุนภายนอก ได้แก่ ความสัมพันธ์กับลูกค้า และพันธมิตรคู่ค้า กระบวนการขององค์กรที่มีการใช้ความรู้ที่มีอยู่ไปสู่การสร้างมูลค่าให้กับลูกค้า และนักลงทุน ทำให้เกิดนวัตกรรมที่สร้างความรู้ใหม่สำหรับการสร้างมูลค่าของกิจการประกอบด้วยสินทรัพย์ทางปัญญา และสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน ทุนทางปัญญาทำให้เกิดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ทันสมัย ทำให้ต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การจัดการความรู้ และเปิดเผยข้อมูลในรายงานที่เพียงพอจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ให้องค์กรประสบความสำเร็จสามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาในรายงานทางการเงินส่วนใหญ่ บริษัท บริษัทมหาชนจำกัด จะทำการเปิดเผยโดยสมัครใจ โดยประเด็นในการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาได้แก่ 1) รายจ่ายหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทุนมนุษย์ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพนักงาน ค่าใช้จ่ายอบรมและพัฒนา ค่าใช้จ่ายในการจัดหาและทดแทนตำแหน่ง ค่าใช้จ่ายสวัสดิการแรงงานและและครอบครัว ค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการประชุมพนักงาน เป็นต้น 2) รายจ่ายหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับโครงสร้าง ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการลงทุน ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ด้านวิจัยและพัฒนา ผลตอบแทนคณะกรรมการ ค่าใช้จ่ายการประชุมคณะกรรมการ ต้นทุนทรัพย์สินทางปัญญา (ตราสินค้า) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับฐานข้อมูลองค์ความรู้ 3) รายจ่ายหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทุนสัมพันธ์ ค่าใช้จ่ายการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการชดเชยผู้บริโภค ค่าปรับการผิดข้อบังคับด้านผลิตภัณฑ์ ค่าใช้จ่ายจากข้อผูกพันตามสัญญาต่อชุมชน สังคม การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาในรายงานทางการเงิน นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงรายจ่ายของบริษัท ที่เกี่ยวกับทุนมนุษย์ รายจ่ายเกี่ยวกับโครงสร้าง รายจ่ายหรือ

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทุนสัมพันธ์ เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ต้นทุนสินทรัพย์ทางปัญญา ฐานข้อมูลองค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งจะสะท้อนถึงความรู้ ความสามารถ ในพัฒนาผลิตภัณฑ์ บริษัท บริษัทมหาชนจำกัด จึงต้องทำการเปิดเผยข้อมูลในรายงานทางการเงิน นอกจากนี้ การที่บริษัทควรมีการจัดการความรู้ ทุนทางปัญญา เพื่อให้สามารถบริหารจัดการความรู้ที่มีอยู่ สามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กิจการ การจัดการความรู้ (Knowledge management หรือ KM) เป็นกระบวนการจัดการขององค์กรในการสร้างเก็บรักษา และนำความรู้ ขององค์กรกลับมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับบริษัท โดยเฉพาะในปัจจุบันมีนาเทคโนโลยีมาช่วยเก็บบันทึกข้อมูล และถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ โดยการนำระบบคอมพิวเตอร์เป็นตัวช่วยเพื่อให้ความรู้อยู่ในองค์กร เกิดการเรียนรู้พัฒนา การแลกเปลี่ยนความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ การพัฒนาคน การเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร ซึ่งหากมีการบริหารจัดการความรู้ที่เหมาะสม มีการรวบรวม จัดเก็บองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ สามารถบริหารจัดการเพื่อนำความรู้ดังกล่าวมาพัฒนาบริษัท พัฒนาระบบงานก่อให้เกิดการเจริญเติบโตและเพิ่มมูลค่าของบริษัท

อย่างไรก็ตามแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้และการวัดทรัพยากร กระบวนการจัดการความรู้ มี 5 ขั้นตอน การกำหนดชนิดของทุนปัญญา การสร้างทุนปัญญาหรือการค้นหาใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ การเสาะหา และการจัดเก็บความรู้ การแบ่งปัน แลกเปลี่ยน เผยแพร่ ถ่ายโอนความรู้ การใช้ประโยชน์ การนำไปประยุกต์ใช้งานก่อให้เกิดประโยชน์ ประการที่สอง ปัจจัยที่เอื้อและส่งเสริม ได้แก่ ภาวะผู้นำ วัฒนธรรม พฤติกรรม และการสื่อสาร เทคโนโลยีและกระบวนการ การให้รางวัลและการยอมรับ การวัดและประเมินผล ความรู้ ทักษะ และขีดความสามารถ และการจัดการความรู้ก็เพื่อมุ่งเน้นให้มีการยกระดับทุนทางปัญญาในองค์กรให้สูงขึ้น และทรัพยากรบุคคลเป็นทรัพยากรที่สามารถจะก่อให้เกิดมูลค่า และเพิ่มมูลค่าในองค์กรได้มากที่สุด หลายองค์กรจึงมุ่งเน้นที่การจัดการที่ทุนมนุษย์ โดยการยกระดับองค์ความรู้ด้วยการจัดการความรู้ และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันการนำเทคโนโลยีเข้ามาทำให้การทำธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบเดิม เห็นได้จากการขายผ่านออนไลน์ การชำระเงินด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนการทำงานที่ทำได้ทุกที่ มีการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารผ่านระบบต่าง ๆ เกิดนวัตกรรมต่าง ๆ มากมาย ทำให้มนุษย์ที่อยู่ในองค์กร สร้างและพัฒนาระบบ เพื่อให้สอดคล้องกับระบบงาน ก่อให้เกิดองค์ความรู้ การเพิ่มมูลค่าของสินทรัพย์ไม่มีตัวตน ซึ่งถือเป็นทุนทางปัญญาขององค์กร จะเห็นได้ว่าความรู้เป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ (Intangible assets) หรือทุนทางปัญญา (Intellectual capital) และเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยผลักดันให้เกิดนวัตกรรมและได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจ

เอกสารอ้างอิง

- Aeksapang, J. & Sopapong, P. (2020). The developing of disclosure form and information report of intellectual capital: the listed companies in stock exchange of Thailand. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(4), 1322-1334. (in Thai)
- Aeksapang, J. & Sopapong, P. (2020). Value added intellectual capital of listed companies in the stock exchange of Thailand. *Rajabhat Maha Sarakham University Journal*, 14(1), 81-89. (in Thai)
- Alfraih, M. (2017). The value relevance of intellectual capital disclosures: empirical evidence from kuwait. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 25(1), 22-38.
- Boonchau, N. (2021). The age of disruptive technology and the development of innovative accountants. *Journal of Business and Social Sciences Ramkhamhaeng University*, 3(1), 15-26. (in Thai)
- Butsalee, P. & Sincharoonsak, T. (2020). Intellectual capital as an enterprise value measurement. *Academic Journal of Buriram Rajabhat University*, 12(1), 127-141. (in Thai)
- Chaiyarat, R. (2021). *Digital transformation from digital in accounting* [Online]. Retrieved January 20, 2020, from: <https://www.tf.ac.or.th/Article/Detail/135088>. (in Thai)
- Edvinsson, L. & Malone, M.S. (1997). *Intellectual capital: realizing your company's true value by finding its hidden brain power*. New York: Harper- Collins Publishers.
- Jaroenthip, T. (2017). *Intellectual capital and firm performance in Thailand*. Master's Thesis. Science Financial Management Faculty of Commerce and Accountancy of Thammasat University. (in Thai)
- Jian, X., Yue S., Weizhen Y., & Feng, L. (2019). Intellectual capital, technological innovation and firm performance: evidence from china's manufacturing sector. *Sustainability journal*, 11(19), 1-16.



- Kaplan, R. & Norton, D. (1996). *The balanced scorecard: translating strategy into action*. Boston: Harvard Business School Press.
- Petty, R. & Guthrie, J. (2000). Intellectual capital literature review: measurement, reporting and management. *Journal of Intellectual Capital*, 1(2), 155-176.
- Roos, J., Roos, G., Dragonetti, N. & Edvinsson, L. (1997). *Intellectual capital: navigating the new business landscape*. London: MacMillan Press.
- Srasri, N. & Suttipun, M. (2020). *The relationship between disclosure of intellectual capital and corporate performance of company listed in the stock exchange of Thailand in set 100 group*. At the Research and Knowledge Building for Management Administration and Management in Prince of Songkla University. The 12th National Conference, June 6, 2020. Songkla: Prince of Songkla University (in Thai)
- Wang, Q., Sharma, U., & Davey, H. (2016). intellectual capital disclosure in Chinese and Indian information technology companies: a comparative analysis. *Journal of Intellectual Capital*, 17(3), 507-529.